

Boris Titzl

Univerzita Hradec Králové

Hodnota historického nadhledu pro současnou speciální pedagogiku

Abstrakt

Speciální pedagogika jako vědní obor, který teoreticky i prakticky řeší problém edukace osob znevýhodněných negativními důsledky zdravotních postižení a sociokulturních vlivů, má historii sice krátkou, ale provázenou specifickými proměnami. Výměr speciální pedagogiky v českém prostředí byl od začátku definován pedagogicky. České pojetí tedy neakceptovalo aspekt léčebný jakožto určující atribut, byť se mu nevyhýbalo coby aspektu podpůrnému. Důraz byl kladen na didaktické a metodické zaměření speciální pedagogiky, a to i v čase, kdy dominovalo její členění dle dominantních vad. V době po listopadu 1989 zaznamenáváme dva trendy, které jsou do oboru, dosud integrálně utvářeného, implantovány pod tlakem zvenčí. Jednak je to průnik iracionálních přístupů a praktik ve formě nejrůznějších pseudoterapií až paterapií, které se míjejí s aktuální úrovní poznání. Znovu se potvrzuje, že i lidé s vyšší úrovní formálního vzdělání nejsou vůči tomuto trendu imunní. Jednak je to plošně a v individuálních případech nekriticky chápaná inkluze postižených a znevýhodněných žáků do hlavního vzdělávacího proudu. Zideologizovaný přístup k inkluzi tento princip začíná diskreditovat. Speciální pedagogika také vždy těžila z poznání postavení postižených a znevýhodněných ve společnosti a z úrovně péče o ně. Ukazuje se, že vývoj v tomto směru nebyl jednosměrně pozitivní, dokonce lze prokázat, že už v prehistorii byla postiženým jedincům poskytována pomoc, bez které by nemohli přežít. Osvěcenská schémata zde prostě neplatí.

Je tedy mimořádně užitečné i ve speciální pedagogice připomínat sentenci amerického filozofa Georgeho Santayany: „Kdo zapomněl na minulost, je odsouzen si ji zopakovat.“

Klíčová slova: historický nadhled, výměr speciální pedagogiky.

Wartość perspektywy historycznej w aktualnej edukacji specjalnej

Abstrakt

Edukacja specjalna jest dyscypliną teoretycznie i praktycznie zajmującą się wyeliminowaniem problemów w trakcie edukacji osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji z powodu zaburzeń zdrowotnych i społeczno-kulturowych. Ma swoją krótką historię, której towarzyszą dynamiczne zmiany.

W Czechach kształcenie specjalne od samego początku związane jest z pedagogiką. Prezentowana koncepcja nie podkreślała tylko aspektu medycznego, ale wskazywała na element udzielanego wsparcia. Główny nacisk położono na dydaktykę i metodykę kształcenia specjalnego, uwzględniając różnice dominujących dysfunkcji uczniów. Od listopada 1989 roku obserwowane są dwie tendencje, które wzajemnie się integrują i implementują pod wpływem nacisków zewnętrznych. Przykładem pierwszej jest wprowadzanie do zajęć irracjonalnych postaw i praktyk, które opierają się jakoby na najnowszej wiedzy. Należy stwierdzić, że osoby posiadające wyższy poziom wykształcenia nie poddają się tego rodzaju praktykom. Druga związana jest z problemem podejmowania administracyjnych decyzji o umieszczaniu uczniów z dysfunkcjami w głównym nurcie edukacji. Tak zideologizowany dostęp do edukacji dyskredytuje się. Edukacja specjalna powinna korzystać z możliwości, jakie dają ustawy dotyczące osób niepełnosprawnych w obszarze społecznym, zapewniając wymagany poziom opieki. Już w prehistorii osoby poszkodowane otrzymywały wsparcie, bez którego nie mogłyby przetrwać.

Oświecenie nie wprowadziło żadnych nowych pomysłów w tej dziedzinie. Istotne wydaje się przypomnienie sentencji filozofa George'a Santayany: „Kto zapomina o przeszłości, jest skazany na jej powtarzanie”, która jest niezwykle przydatna w pedagogice specjalnej.

Słowa kluczowe: historyczne spojrzenie, wymiar edukacji specjalnej.